

**OBSZARY WYMAGANEJ WIEDZY, ZAKRES OCZEKIWANYCH UMIEJĘTNOŚCI
I WYKAZ POMOCNEJ LITERATURY NA POSZCZEGÓLNYCH STOPNIACH
WOJEWÓDZKIEGO KONKURSU GEOGRAFICZNEGO DLA UCZNIÓW SZKÓŁ
PODSTAWOWYCH WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO W ROKU
SZKOLNYM 2024/2025**

Literatura podstawowa:

- Podręczniki i ćwiczenia dowolnego wydawnictwa z przedmiotu geografia dla szkół podstawowych.
- Atlas geograficzny dowolnego wydawnictwa.

Literatura uzupełniająca:

- Zintegrowana Platforma Edukacyjna - materiały dla szkoły podstawowej z geografii w zakresie wymaganych treści.
- Nowa Teraz matura. Geografia. Vademecum. Mirosław Mazur, Wojciech Błaszczykiewicz.

Publikacje:

Link do padletu: <https://tiny.pl/d52r2> *(Znajdują się tutaj wszystkie publikacje).*

- Rodzaje drzew: <https://www.lasy.gov.pl/pl/edukacja/lesnoteka-1/drzewa>
- Raport o stanie lasów 2022 -
https://www.bdl.lasy.gov.pl/portal/Media/Default/Publikacje/raport_o_stanie_lasow_2022.pdf
- Powierzchnia lasów w wybranych krajach świata:
https://www.bdl.lasy.gov.pl/portal/Media/Default/Publikacje/GUS_lesnictwo_2023.pdf
- Eksport i import drewna:
https://www.bdl.lasy.gov.pl/portal/Media/Default/Publikacje/GUS_lesnictwo_2023.pdf
- Ochrona Amazonii – perspektywa regionalna i globalna:
https://www.pism.pl/publikacje/Ochrona_Amazonii_perspektywa_regionalna_i_globalna
- Amazonia w ogniu półprawd:
<https://naukaoklimacie.pl/aktualnosci/amazonia-w-ogniu-polprawd-403>
- Eksploatacja lasów Amazonii:
<https://zpe.gov.pl/a/brazylia---eksploatacja-lasow-amazonii-wielkie-miasta/D1DBpsx3e>
- Gospodarowanie zasobami leśnymi
<https://zpe.gov.pl/b/koniecznosc-racjonalnego-gospodarowania-zasobami-lesnymi/PCRRx5jic>
- Indonezja „Przekształcenie terenów leśnych Sumatry (Indonezja) na pola uprawne oraz plantacje nasienne” - M Kęsy - Środowisko przyrodnicze jako obszar badań Vol.III, Poznań 2021, strony 29-33.

WYMAGANIA OBOWIĄZUJĄCE NA WSZYSTKICH ETAPACH KONKURSU

1. Analizowanie danych i formułowanie wniosków na ich podstawie.
2. Korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, diagramów, danych statystycznych, tekstów źródłowych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych.
3. Interpretowanie map różnej treści.
4. Określanie związków i zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego, formułowanie twierdzenia o prawidłowościach, dokonywanie uogólnień.
5. Ocenianie zjawisk i procesów społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.
6. Stawianie pytań, formułowanie hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego.
7. Proponowanie podejmowania nowych wyzwań oraz racjonalnych działań prośrodowiskowych i społecznych.

*Wśród wymienionych dla każdego stopnia wymagań konkursowych, znajdują się w wymagania dotyczące wybranych działów podstawy programowej oraz materiały wykraczające poza jej zakres. Zagadnienia poszerzające treści podstawy programowej lub uszczegóławiające treści kształcenia zaznaczono *zieloną, pochylą czcionką*.

Etap szkolny

- I. Mapa Polski: mapa ogólnogeograficzna, krajobrazowa, turystyczna (drukowana i cyfrowa), skala mapy, znaki na mapie, treść mapy. Uczeń:
 - a) stosuje legendę mapy do odczytywania informacji oraz skalę mapy do obliczania odległości między wybranymi obiektami;
 - b) rozpoznaje na mapie składniki krajobrazu Polski;
 - c) czyta treść mapy Polski;
 - d) przedstawia podstawowe metody prezentacji zjawisk geograficznych na mapie oraz możliwości ich wykorzystania na wybranych przykładach (kartogram, kartodiagram, metoda sygnaturowa, izolinii, w tym: *izohipsy, izobaty, izotermy, izoamplitudy, izobary, izohiety*).

- II. Krajobrazy Polski: wysokogórski (Tatry), wyżynny (Wyżyna Krakowsko- - Częstochowska), nizinny (Nizina Mazowiecka), pojezierny (Pojezierze Mazurskie), nadmorski (Pobrzeże Słowińskie), wielkomiejski (Warszawa), miejsko-przemysłowy (Wyżyna Śląska), rolniczy (Wyżyna Lubelska). Uczeń:
 - a) wskazuje na mapie położenie wybranych obiektów geograficznych Polski (*tabela nr 1*);
 - b) przedstawia główne cechy krajobrazów Polski oraz wykazuje ich zróżnicowanie;
** Wyżyna Krakowsko – Częstochowska – rzeźba krasowa – formy krasu podziemnego i powierzchniowego. Rozpoznać na podstawie opisu lub ilustracji oraz zaznaczenie poszczególnych form na schemacie.*
 - c) rozpoznaje krajobrazy Polski w opisach oraz na filmach i ilustracjach;
 - d) przedstawia podstawowe zależności między składnikami poznawanych krajobrazów;
 - e) opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Polski oraz wskazuje je na mapie;
 - f) przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazach powstałe w wyniku działalności człowieka;
 - g) dokonuje oceny krajobrazu pod względem jego piękna oraz ładu i estetyki zagospodarowania oraz proponuje zmiany w jego zagospodarowaniu;

Tabela nr 1. Wybrane obiekty geograficzne Polski.

**obowiązuje zaznaczenie poszczególnych obiektów geograficznych na mapie, rozpoznanie ich na podstawie opisów lub fotografii, jeśli chodzi o wybrane miasta).*

	Obiekt
Pobrzeża	<i>Szczecińskie, Koszalińskie, Gdańskie.</i>
Pojezierza	<i>Wielkopolskie, Mazurskie.</i>
Niziny	<i>Południowowielkopolska, Śląska, Mazowiecka.</i>
Wyżyny	<i>Śląska, Krakowsko – Częstochowska, Lubelska.</i>
Kotliny	<i>Sandomierska, Oświęcimska.</i>
Góry	<i>Karpaty (Tatry), Sudety.</i>
Rzeki	<i>Wisła, Odra, Warta, Noteć, Bug, Wieprz, San, Biebrza, Nysa Łużycka, Dunajec.</i>
Jeziora	<i>Śniardwy, Mamry, Łebsko, Dąbie, Miedwie, Gardno, Jamno, Gopło, Jeziorak, Powidzkie.</i>
Miasta	<i>Warszawa, Poznań, Gdańsk, Kraków, Wrocław, Katowice, Łódź, Szczecin, Olsztyn, Białystok, Lublin, Rzeszów, Kielce, Toruń, Bydgoszcz</i>
Pasy krajobrazowe	<i>Pobrzeża, pojezierza, niziny środkowopolskie, wyżyny. Kotliny, góry</i>

III. Lądy i oceany na Ziemi: rozmieszczenie lądów i oceanów, pierwsze wyprawy geograficzne. Uczeń:

- a) wskazuje na globusie i mapie świata: bieguny, równik, południk zerowy i 180°, półkule, zwrotniki i koła podbiegunowe;
- b) wymienia nazwy kontynentów i oceanów oraz wskazuje ich położenie na globusie i mapie świata oraz określa ich położenie względem równika i południka zerowego;
- c) wskazuje na mapie wielkie formy ukształtowania powierzchni Ziemi i akweny morskie na rasach pierwszych wypraw geograficznych (*Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana, Jamesa Cooka*).

IV. Krajobrazy świata: wilgotnego lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej, sawanny i stepu, pustyni gorącej i lodowej, tajgi i tundry, śródziemnomorski, wysokogórski Himalajów; strefowość a piętrowość klimatyczno-roślinna na świecie. Uczeń:

- a) wskazuje na mapie położenie poznawanych typów krajobrazów;
- b) odczytuje wartość i opisuje przebieg temperatury powietrza oraz rozkład opadów atmosferycznych na podstawie klimatogramów i map klimatycznych;
- c) przedstawia główne cechy i porównuje poznawane krajobrazy świata oraz rozpoznaje je w opisach, na filmach i ilustracjach;
- d) rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla poznawanych krajobrazów;
- e) prezentuje niektóre przykłady budownictwa, sposobów gospodarowania, głównych zajęć mieszkańców poznawanych obszarów;
- f) identyfikuje przykłady współzależności między składnikami poznawanych krajobrazów i warunkami życia człowieka;
- g) wykazuje związek między położeniem wybranych krajobrazów na kuli ziemskiej, warunkami klimatycznymi i głównymi cechami krajobrazów.

** Wilgotne lasy równikowe – uczeń wymienia przyczyny i skutki deforestacji lasów równikowych. Potrafi zaproponować działania zmniejszające proces deforestacji lasów równikowych. Wskazuje na mapie państwa, na których znajdują się wilgotne lasy równikowe. Flora i fauna oraz klimat. Opisuje piętrowość wilgotnych lasów równikowych*

V. Ruchy Ziemi: Ziemia w Układzie Słonecznym; ruch obrotowy i obiegowy; następstwa ruchów Ziemi. Uczeń:

- a) budowa Układu Słonecznego– planety w kolejności od Słońca. Uczeń
Rozpoznaje planety po opisie lub fotografii;
- b) porównuje wyniki pomiaru wysokości Słońca w różnych porach dnia i roku;
- c) demonstruje przy użyciu modeli (np. tellurium lub globusa) ruch obrotowy Ziemi, określa jego kierunek, czas trwania, miejsca wschodu i zachodu Słońca oraz południa słonecznego;
- d) wyjaśnia związek między ruchem obrotowym a widomą wędrówką i górowaniem Słońca, istnieniem dnia i nocy, występowaniem stref czasowych;
- e) demonstruje przy użyciu modeli (np. tellurium lub globusów) ruch obiegowy Ziemi;
- f) porównuje oświetlenie Ziemi w pierwszych dniach astronomicznych pór roku;
- g) wykazuje związek między ruchem obiegowym Ziemi a strefami jej oświetlenia oraz strefowym zróżnicowaniem klimatu i krajobrazów na Ziemi.

- VI. Współrzędne geograficzne: szerokość i długość geograficzna; położenie matematyczno-geograficzne punktów i obszarów; rozciągłość południkowa i równoleżnikowa. Uczeń:
- a) odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na globusie i mapie;
 - b) na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje położenie punktów i obszarów na mapach w różnych skalach;
- VII. Geografia Europy: położenie i granice kontynentu; podział polityczny Europy; główne cechy środowiska przyrodniczego Europy; zjawiska występujące na granicach płyt litosfery; rozmieszczenie i migracje ludności oraz starzenie się społeczeństw. Uczeń:
- a) charakteryzuje położenie, przebieg granic oraz linii brzegowej Europy;
 - b) charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Europy (*tabela nr 2*);
 - c) na przykładzie Islandii określa związek między położeniem na granicy płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień ziemi (*znajomość pojęcia *spredingu*, budowa wulkanu, etapu wybuchu wulkanu, produkty wulkaniczne, typy wulkanów - efuzywny, eksplozywny, stratowulkan – cechy charakterystyczne oraz rozpoznać po ilustracji*);
 - d) przedstawia zróżnicowanie klimatyczne i *krajobrazowe* Europy oraz czynniki, które o nim decydują;
 - e) wyjaśnia rozmieszczenie ludności oraz główne przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw w Europie;
 - f) przedstawia społeczno-ekonomiczne i kulturowe konsekwencje migracji ludności na obszarze Europy;
 - g) *podział polityczny Europy, w tym znajomość państw i stolic Europy oraz rozpoznać państwa na podstawie opisu i konturu. (OBOWIĄZUJE OD ETAPU REJONOWEGO).*

Tabela nr 2. Wybrane obiekty geograficzne Europy.

**obowiązuje zaznaczanie poszczególnych obiektów geograficznych na mapie Europy oraz ich rozpoznanie.*

	Obiekt
Niziny	Wschodniosyberyjska, Nadkaspijska, Niemiecka, Polska, Francuska, Czarnomorska.
Wyżyny	Podolska, Bawarska.
Góry	Skandynawskie, Pireneje, Alpy, Karpaty, Kaukaz, Ural, Dynarskie, Betyckie, Kaledońskie, Sudety, Harz, Wogezy, Apeniny. <i>*Znajomość szczytów oraz wysokości: Alp, Karpat, Sudetów.</i>
Morza	Norweskie, Barentsa, Białe, Bałtyckie, Północne, Celtyckie, Liguryjskie, Tyrreńskie, Adriatyckie, Jońskie, Śródziemne, Egejskie, Marmara, Czarne, Azowskie.
Jeziora	Ładoga, Onega, Wener, Wetter, Genewskie, Bodeńskie, Kaspijskie.
Półwyspy	Iberyjski, Apeniński, Bałkański, Azja Mniejsza, Skandynawski, Bretoński, Jutlandzki, Bałkański, Kolski.
Wyspy	Islandia, Wielka Brytania, Irlandia, Majorka, Sycylia, Kreta, Korsyka, Sardynia.

VIII. *Sąsiedzi Polski. Uczeń:*

- a) wymienia i zaznacza na mapie konturowej sąsiadów Polski;
- b) potrafi rozpoznać państwo po opisie;
- c) potrafi rozpoznać flagi poszczególnych sąsiadów Polski;
- d) potrafi rozpoznać po opisie lub fotografii wybrane atrakcje turystyczne sąsiadów Polski;

Publikacje obowiązujące na etapie szkolnym:

- a) Rodzaje drzew.
- b) Ochrona Amazonii – perspektywa regionalna i globalna.
- c) Amazonia w ogniu półprawd.
- d) Eksploatacja lasów Amazonii.

Zadania obliczeniowe obowiązujące na etapie szkolnym:

- Odległości na podstawie skali mapy, zamiana skali (*liniowa, mianowana, liczbowa*).
- Posługuje się skalą mapy do obliczania odległości i powierzchni.
- Oblicza skalę mapy na podstawie odległości lub powierzchni.
- Oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Polski i Europy.
- Obliczanie gradientu wilgotnoadiabaticznego.
- Umiejętność obliczania: amplitudy, średniej temperatury, sumy opadów.

Etap rejonowy

- I. Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy: położenie geograficzne Polski; wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń na rzeźbę Europy i Polski; przejściowość klimatu Polski; Morze Bałtyckie; główne rzeki Polski i ich systemy; główne typy gleb w Polsce; lasy w Polsce; dziedzictwo przyrodnicze Polski, surowce mineralne Polski. Uczeń:
 - a) określa położenie fizycznogeograficzne i polityczne Polski, wskazuje na mapie przebieg jej granic (w tym morskich wód wewnętrznych);
 - b) odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski i Europy;
 - c) na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje skrajne punkty Polski i Europy oraz wyjaśnia konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej ich obszarów;
 - d) wskazuje i *podpisuje* na mapie województwa i ich stolice;
 - e) przedstawia wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski;
 - f) wymienia główne czynniki kształtujące klimat Polski;
 - g) charakteryzuje elementy klimatu Polski oraz długość okresu wegetacyjnego;
 - h) wyszukuje i prezentuje informacje z zakresu prognozowania pogody i zmian klimatu Polski oraz wyjaśnia wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę;
 - i) przedstawia główne cechy przyrodnicze Morza Bałtyckiego oraz przyczyny degradacji jego wód;
 - j) opisuje walory przyrodnicze Wisły i Odry oraz charakteryzuje systemy rzeczne tych rzek;
 - k) wyróżnia najważniejsze cechy gleb charakterystycznych dla obszaru Polski, wskazuje ich rozmieszczenie na mapie oraz ocenia przydatność rolniczą;
 - l) rozróżnia rodzaje lasów w Polsce (na podstawie ilustracji *lub opisu*);
 - m) wskazuje i *podpisuje* na mapie parki narodowe oraz podaje przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i pomników przyrody występujących na obszarze własnego regionu (*Województwo Wielkopolskie*). *Potrafi rozpoznać Park Narodowy na podstawie opisu.*
 - n) podaje argumenty za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego;
 - o) wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych surowców mineralnych Polski oraz omawia ich znaczenie gospodarcze (*węgiel kamienny, węgiel brunatny, ropa naftowa, gaz ziemny, miedź, siarka, sól kamienna*).

II. Społeczeństwo i gospodarka Polski na tle Europy: rozmieszczenie ludności, struktura ludności Polski (wiekowa, narodowościowa, wyznaniowa, zatrudnienia); migracje Polaków; zróżnicowanie polskich miast; sektory gospodarki Polski; rolnictwo Polski; zmiany struktury przemysłu Polski; zróżnicowanie usług i ich rola w rozwoju gospodarki; rozwój komunikacji; atrakcyjność turystyczna Polski.

Uczeń:

- a) wyjaśnia zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Polski na podstawie map tematycznych;
- b) analizuje zmiany liczby ludności Polski po 1945 r. na podstawie danych statystycznych;
- c) analizuje piramidę wieku i płci ludności Polski;
- d) porównuje zmiany w przyroście naturalnym i rzeczywistym ludności w Polsce i wybranych krajach Europy;
- e) przedstawia przyczyny i skutki migracji zagranicznych w Polsce;
- f) przedstawia na podstawie materiałów źródłowych zróżnicowanie narodowościowe, etniczne i wyznaniowe ludności Polski;
- g) wykazuje znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju kraju oraz określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i wybranych państwach europejskich;
- h) analizuje poziom urbanizacji w Polsce i Europie, rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz identyfikuje przyczyny rozwoju największych polskich miast;
- i) opisuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce;
- j) przedstawia na podstawie map przestrzenne zróżnicowanie głównych upraw i chowu zwierząt w Polsce oraz ich znaczenie gospodarcze;
- k) wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski;
- l) podaje przykłady różnych rodzajów usług w Polsce;
- m) charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski oraz wybrane obiekty z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości położone w Polsce. *Rozpoznaje po fotografii lub opisie obiekty znajdujące się na liście UNESCO oraz potrafi je zaznaczyć na mapie Polski.*
- n) podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej.

III. Relacje między elementami środowiska geograficznego na przykładzie wybranych obszarów Polski. Wpływ: sposobu zagospodarowania dorzecza na występowanie powodzi; warunków przyrodniczych (zasobów surowców mineralnych, wiatru, wód i usłonecznienia) i pozaprzyrodniczych na energetykę; rozwoju dużych miast

na przekształcenia strefy podmiejskiej; procesów migracyjnych na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu obszarów wiejskich; przemian gospodarczych po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia; transportu na rozwój działalności gospodarczej; walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego na rozwój turystyki. Uczeń:

- a) analizuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające produkcji energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych oraz określa ich wpływ na rozwój energetyki na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego;
- b) identyfikuje związki między rozwojem dużych miast a zmianami w strefach podmiejskich w zakresie użytkowania i zagospodarowania terenu, stylu zabudowy oraz struktury ludności na przykładzie obszarów metropolitalnych Warszawy i Krakowa;
- c) wyjaśnia wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na przykładach wybranych gmin województw zachodniopomorskiego i podlaskiego;
- d) wykazuje wpływ przemian gospodarczych w Polsce po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia na przykładzie konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej;
- e) identyfikuje związki między transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych na przykładzie Trójmiasta;
- f) określa wpływ walorów przyrodniczych Pobrzeża Bałtyku oraz dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach.

Publikacje obowiązujące na etapie rejonowym:

- a) Eksport i import drewna.
- b) Raport o stanie lasów 2022.
- c) Gospodarka zasobami leśnymi.

**Obowiązują także publikacje z etapu stopnia szkolnego.*

Zadania obliczeniowe obowiązujące na etapie rejonowym:

- a) Oblicza wysokość górowania Słońca na dowolnej szerokości geograficznej w dniach równonocy i przesilen.
- b) Oblicza czas słoneczny dowolnego miejsca na Ziemi na podstawie różnicy długości geograficznej.
- c) Oblicza miejscowy czas słoneczny z uwzględnieniem przekraczania międzynarodowej linii zmiany daty.

**Obowiązują także obliczenia z etapu stopnia szkolnego*

Etap wojewódzki

- I. Wybrane problemy i regiony geograficzne Azji: Azja jako kontynent kontrastów geograficznych; pacyficzny „pierścień ognia”; klimat monsunowy w Azji Południowo- -Wschodniej; Japonia – gospodarka na tle warunków przyrodniczych i społeczno-kulturowych; Chiny – rozmieszczenie ludności, problemy demograficzne oraz znaczenie w gospodarce światowej; Indie krajem wielkich możliwości rozwojowych oraz kontrastów społecznych i gospodarczych; Bliski Wschód – kultura regionu, ropa naftowa, obszar konfliktów zbrojnych. Uczeń:
- a) wykazuje na podstawie map ogólnogeograficznych i tematycznych, że Azja jest obszarem wielkich geograficznych kontrastów;
 - b) identyfikuje związki między przebiegiem granic płyt litosfery a występowaniem rowów tektonicznych, wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami;
 - c) dyskutuje na temat sposobów zapobiegania tragicznym skutkom trzęsień ziemi i tsunami;
 - d) wykazuje związek między cechami klimatu monsunowego a rytmem upraw i „kulturą ryżu” w Azji Południowo-Wschodniej;
 - e) przedstawia znaczenie warunków przyrodniczych i czynników społeczno-kulturowych w tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii;
 - f) na podstawie mapy wyjaśnia zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Chin;
 - g) przedstawia kierunki rozwoju gospodarczego Chin oraz ocenia ich znaczenie w gospodarce światowej;
 - h) przedstawia możliwości rozwoju gospodarczego Indii oraz kontrasty społeczne w tym kraju;
 - i) charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod względem cech kulturowych oraz zasobów ropy naftowej i poziomu rozwoju gospodarczego;
 - j) wskazuje na mapie miejsca konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie, identyfikuje ich główne przyczyny i skutki

- II.** Wybrane problemy i regiony geograficzne Afryki: położenie Afryki i jego wpływ na cyrkulację powietrza i rozmieszczenie opadów atmosferycznych; strefowość klimatyczno- -roślinno-glebową; warunki gospodarowania człowieka w strefie Sahelu – problem zachowania równowagi ekologicznej; rozwój turystyki w Afryce; przyczyny niedożywienia w Afryce; tradycyjna i nowoczesna gospodarka w Afryce. Uczeń:
- a) wykazuje związek rozmieszczenia opadów w Afryce z cyrkulacją powietrza w strefie międzyzwrotnikowej;
 - b) wyjaśnia na podstawie map tematycznych istnienie strefowości klimatyczno-roślinno- -glebowej w Afryce;
 - c) wyjaśnia związki między warunkami przyrodniczymi a możliwościami gospodarowania w strefie Sahelu oraz przyczyny procesu pustynnienia;
 - d) określa związki między walorami przyrodniczymi i kulturowymi a rozwojem turystyki na przykładzie wybranego kraju Afryki;
 - e) identyfikuje na podstawie tekstów źródłowych przyczyny i skutki niedożywienia ludności Afryki;
 - f) określa rolę tradycyjnych i nowoczesnych działań gospodarki w rozwoju wybranych krajów Afryki.
- III.** Wybrane problemy i regiony geograficzne Ameryki Północnej i Południowej: rozciągłość południkowa i ukształtowanie powierzchni; cyklony w Ameryce Północnej; problemy zagospodarowania Amazonii; sytuacja rdzennej ludności; slumsy w wielkich miastach; megalopolis; Dolina Krzemowa jako przykład technopolii; znaczenie gospodarcze Stanów Zjednoczonych w świecie. Uczeń:
- a) przedstawia cechy ukształtowania powierzchni Ameryki Północnej i Południowej na podstawie map;
 - b) identyfikuje skutki występowania tornad i cyklonów tropikalnych w Ameryce Północnej;
 - c) identyfikuje konflikt interesów między gospodarczym wykorzystaniem Amazonii a ekologicznymi skutkami jej wylesiania;
 - d) ocenia sytuację rdzennej ludności na przykładzie Ameryki Północnej lub Południowej;
 - e) określa cechy megalopolis w Ameryce Północnej oraz wyjaśnia przyczyny powstawania slumsów w wielkich miastach na przykładzie Ameryki Południowej;
 - f) na przykładzie Doliny Krzemowej wyjaśnia przyczyny rozwoju technopolii oraz jej znaczenie w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy;
 - g) na podstawie danych statystycznych określa rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej.

IV. Wymagania poszerzające obowiązuje na etapie wojewódzkim.

- Uczeń omawia mechanizm ENSO i jego wpływ na życie i gospodarkę człowieka.
- Uczeń potrafi rozpoznać prądy morskie (ciepłe i zimne) oraz wyjaśnia jaki wpływ mają prądy morskie na życie i gospodarkę człowieka (Prądy morskie: *Prąd Zatokowy, Prąd Peruwiański, Prąd Benguelski, Prąd Północnoatlantycki, Prąd Labradorski, Prąd Agulhas, Prąd Oja Siwo, Kuro Siwo, Wschodniogrenlandzki, Norweski*)
- Uczeń potrafi wyjaśnić znaczenie terminów: *selwa, pampa, preria, caatinga, campos*.
- Lokalizowanie na mapach konturowych poszczególnych kontynentów (tabela nr 3).

Publikacje obowiązujące na etapie wojewódzkim:

- a) Indonezja „Przekształcenie terenów leśnych Sumatry (Indonezja) na pola uprawne oraz plantacje nasienne”.

*Obowiązują także publikacje z etapu stopnia szkolnego i rejonowego.

Zadania obliczeniowe obowiązujące na etapie wojewódzkim:

- a) Oblicza przyrost naturalny, współczynnik przyrostu naturalnego, współczynnik przyrostu rzeczywistego.
- b) Oblicza gęstość zaludnienia.
- c) Oblicza saldo migracji.
- d) Obliczanie bilansu handlu zagranicznego.

*Obowiązują także obliczenia z etapu stopnia szkolnego i rejonowego.

Tabela nr 3. Wybrane obiekty geograficzne występujące na poszczególnych kontynentach

Azja	
Półwyspy	Arabski, Indyjski, Indochiński, Malajski.
Wyspy	Hokkaido, Honsiu, Borneo, Sumatra.
Góry	Himalaje, Kaukaz, Karakorum, Tienszan, Hindukusz, Ałtaj, Sajany.
Wyżyny	Tybetańska, Dekan.
Niziny	Indusu, Gangesu, Mandżurska, Chińska.
Jeziora	Bajkał, Martwe, Kaspijskie, Aralskie.
Morza	Arabskie, Żółte, Południowochińskie, Wschodniocińskie, Ochockie, Japońskie.
Rzeki	Jangcy, Ganges, Żółta, Mekong, Lena, Amur.
Oceany	Indyjski, Spokojny, Arktyczny.
Zatoki	Perska, Bengalska.
Rowy	Japoński, Filipiński, Mariański.
Pustynie	Gobi, Kara-Kum, Takla-Makan.

Afryka	
Półwyspy	Somalijski, Synaj.
Wyspy	Madagaskar, Seszele.
Góry	Atlas, Smoczne, Przylądkowe, Kilimandżaro.
Wyżyny	Wschodnioafrykańska, Abisyńska, Somalijska.
Kotliny	Czadu, Kalahari, Konga, Libijska.
Jeziora	Czad, Wiktorii, Niasa, Tanganika.
Morza	Śródziemne, Czerwone.
Rzeki	Nil, Kongo, Niger, Okawango.
Oceany	Atlantycki, Indyjski, Południowy.
Zatoki	Gwinejska, Adeńska.
Kanał	Sueski, Mozambicki.
Pustynie	Namib, Sahara, Kalahari, Arabska.
Ameryka Północna	
Niziny	Hudsonska, Zatokowa, Atlantycka.
Wyżyny	Wielkie Równiny.
Góry	Kordyliery, Skaliste, Nadbrzeżne, Appalachy.
Jeziora	Górne, Michigan, Erie, Huron, Ontario, Wielkie Jezioro Niedźwiedzie, Wielkie Jezioro Niewolnicze.
Morza	Labradorskie, Baffina, Beauforta, Sargassowe.
Rzeki	Missisipi, Missouri, Mackenzie, Jukon, Kolorado, Św. Wawrzyńca.
Oceany	Atlantycki, Spokojny, Arktyczny.
Zatoki	Hudsona, Alaski, Kalifornijska, Meksykańska, Amundsena, Świętego Wawrzyńca.
Pustynia	Wielka Pustynia Słona, Pustynia Majowe.
Półwyspy	Alaska, Kalifornijski, Labrador.
Miasta	Boston, Nowy Jork, Filadelfia, Baltimore, Waszyngton, Now Orlean, Houston, Los Angeles, San Diego, San Francisco, Seattle. <i>*Zlokalizować na mapie oraz rozpoznać po opisie.</i>
Ameryka Południowa	
Niziny	Orinoko, Amazonki, La Platy.
Wyżyny	Gujańska, Brazylijska, Patagońska.
Góry	Andy, Kordyliera Zachodnia, Kordyliera Wschodnia.
Jeziora	Maracaibo, Titicaca.
Morza	Karaibskie, Argentyńskie.
Rzeki	Amazonka, Orinoko, Parana.
Oceany	Atlantycki, Spokojny.
Kanał	Panamski.

Pustynia	Atakama.
Miasta	Caracas, Rio de Janeiro, Sao Paulo, Buenos Aires, Santiago, Antofagasta, Lima, Quito, Bogota. <i>*Zlokalizować na mapie oraz rozpoznać po opisie.</i>